

ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME

DERSİ VEREN ÖĞRETİM ÜYESİ:
PROF. DR. EVREN CABI

ÇED Sürecinin Prensipleri

- Planlama sürecine entegrasyon
- Mümkün olan en erken aşamada diyalog
- Sorumluluk
- Karar verme
- Halkın katılımı
- Esneklik
- Demokrasi

Planlama Sürecine Entegrasyon

- Çevresel etki değerlendirmesi süreci, çevresel konuların dikkate alınmasını sağlamak için, planlama süreciyle bütünleştirilmelidir.
- İdeal bir durumda, ÇED projenin hazırlık süreciyle paralel yürür.
- Bu aynı zamanda değişik kısımlardan sorumlu ekiplerin veya kişilerin birbirlerinin çalışmalarına etkin şekilde katılmaları veya projeyi hazırlayanlarla ÇED çalışmalarını yürütenler arasında daha yakın temas ve bilgi alışverişi sağlamak için tüm araçların kullanılması anlamına gelir.

Mümkün Olan En Erken Aşamada Diyalog

- ÇED karar verme sürecinin mümkün olan en erken aşamasında uygulanmalıdır.
- Proje sahibi tercihen, projenin gerçekleştirilmesi kararı verilir verilmez çevre ile ilgili uzmanlarla diyaloga geçmelidir.
- Sürecin doğru şekilde çalışması açısından, ÇED çalışmasında kullanılacak verilerin projenin hazırlanması sırasında elde olacağı şekilde bir zamanlama gereklidir.
- ÇED'in projeye ilişkin kritik kararlar verildikten sonra başlatılması gerek duyulabilecek proje değişikliklerinin yapılmasını zor ve pahalı bir hale getirmektedir.

Sorumluluk

- Proje sahibi, proje hedefleri gerçekleştirilirken etkileri azaltmak açısından en iyi konumda bulunduğu için, ÇED raporunu hazırlamakla sorumludur.
- Proje sahibi, çevresel hedeflerin gerçekleştirilmesinden sorumlu olan kamu kurumlarıyla işbirliği içinde olmalıdır.

Karar Verme

- ÇED raporu karar vericilere, proje teklifiyle birlikte sunulmalıdır.
- Proje ilgili karar verilirken ÇED raporu da göz önünde bulundurulmalıdır.
- Proje ile ilgili kararda ÇED raporuna da atıf yapılmalıdır.

Uygulama konusunda kararlı bir siyasi irade ve bilginin doğru kullanımı etkili bir ÇED süreci için gereklidir. Aksi takdirde, ÇED süreci ve bu süreç ile proje hazırlama süreci arasındaki bağlantı tüm paydaşların açık, geniş ve şeffaf katılımıyla çok başarılı şekilde yürütülse bile, bunun karar verme üzerindeki etkileri zayıf olabilir. Bu durumda geleneksel ve ekonomik tercihler ön plana çıkabilir ve ÇED raporunda getirilen öneriler ikinci planda kalabilir. Bir ülkede ÇED sürecinin başarı ile uygulanabilmesi için şu şartlar gereklidir:

- Politikacıların ve kamuoyunun yeterli bilince sahip olmaları.
- Çevresel konular üzerine her seviyede eğitim sağlanması.
- Karar verme sürecinde şeffaflık.

Halkın Katılımı

- ÇED süreci hem teknik tahmin çalışmalarını, hem de ilgili kurum ve kuruluşlarla etkin katılım ve görüş alışverişini içermelidir.
- Halkın ÇED sürecine katılımı da sağlanmalı ve ilgili ve etkilenen gruplar projelerin ÇED sürecindeki adımlardan ve katılım fırsatlarından haberdar olmalıdır.
- ÇED sürecinin sonuçları bu grupların anlayabileceği şekilde duyurulmalıdır.

Esneklik

- ÇED süreci ilgili tarafların katılımından sağlanan girdilere uygun şekilde cevap verebilmelidir.
- Aynı zamanda farklı proje tipleri için gerekebilecek değişik ihtiyaçları karşılayabilmelidir.
- ÇED süreci bu nedenle aşamalandırma ve örgütlenme açısından esnek olmalıdır.

Demokrasi

- ÇED'in bir ülkede projelere ilişkin karar verme sürecindeki demokrasi düzeyini yükseltebileceği görülmektedir.
- ÇED'in katılımsal süreci sonucunda değişik sektörler ile kamu kurumları ve halk arasında temin edeceği bağ ve tutarlılık nihai olarak bu iyileşmeyi sağlayabilir.

ÇED Sürecinin Aşamaları

- Proje Hazırlama
- Yetkili Kuruma Başvuru
- Seçme-Eleme
- Kapsam Belirleme
- ÇED Çalışmaları
- ÇED Raporunun İncelenmek Üzere Yetkili Kuruma Sunulması
- ÇED Raporunun İncelenmesi
- İlgili Kurum ve Kuruluşlar ve Halkın Katılımı
- Karar Verme
- Kararın Açıklanması
- Denetleme

Proje Hazırlama	Proje sahibi projesi için hazırlıkları çalışmalarını yapar.
Yetkili Kuruma (örn. Çevre ve Orman Bakanlığı) Başvuru	Bazı üye ülkelerde, yatırım izni için yetkili kuruma başvurulmasından önce bu kurumu projeden haberdar etme gerekliliği vardır. Proje sahibi, bunu resmi gereksinim olmasa da gönüllü olarak da yapabilir.
Seçme-Eleme	Yetkili kurum ÇED gerekip gerekmediği konusunda karar verir. Bu kararı, yatırım izni başvurusu yapıldığında, yada proje sahibi Seçme-Eleme için başvuru yaptığı anda verebilir. Seçme-Eleme kararı kaydedilmeli ve halka duyurulmalıdır.

Kapsam Belirleme	AB ÇED Direktifi uyarınca, proje sahibi yetkili kuruma kapsam belirleme sürecini yürütmesi için başvurur. Kapsam belirleme ÇED çalışmalarında ele alınacak konuları ve bu çalışmaların yürütülmesi ile ilgili hususları belirler.
ÇED Çalışmaları	Proje sahibi ÇED Direktifi (ÇED Mevzuatı) uyarınca gerekli çalışmaları yapar veya yaptırır.
ÇED Raporunun İncelenmek Üzere Yetkili Kuruma Sunulması	Proje sahibi ÇED Raporunu yatırım (proje) izni başvurusu ile birlikte sunar.

ÇED Raporunun İncelenmesi	Bazı üye ülkelerde ÇED Raporunun incelenmesi için yetkili kurum dışında kurumlar da söz konusudur. Birçok ülkede yetkili kurum raporları kendi uzmanları vasıtasıyla inceler. ÇED Raporu yetersiz bulunursa revize edilmesi veya ek çalışmalar yapılması istenebilir.
İlgili Kurum ve Kuruluşlar ve Halkın Katılımı	ÇED Raporu çevre konusunda yetkili kurumun yanı sıra tüm ilgili kurumlar ve halk tarafından incelenmeye açıktır. Bu incelemeler sonucunda ilgililer yetkili kuruma görüş bildirebilirler.

Karar Verme	Yatırım izni verilmeden önce ÇED Raporu ve ilgili tarafların görüşleri değerlendirilmelidir.
Kararın Açıklanması	Karar, olumsuz çevresel etkileri azaltıcı önlemlerin tanımı ve kararın sebepleri ile birlikte halka açıklanmalıdır.
Denetleme	Projenin uygulanması (inşaat, işletme, işletme sonrası) sırasında çevresel etkilerin ve olumsuz etkilere karşı alınacak önlemler denetlenmelidir.

Karar Verme Süreci

ÇED çalışmaları kapsamında elde edilen ara ve nihai sonuçlar proje ile ilgili tüm karar verme aşamalarında (proseste, proje yeriyle, önlemlerle vb. ile ilgili kararlar) göz önüne alınmalıdır. Böylece, proje ile ilgili çevresel faktörler değerlendirilmiş ve projenin geliştirilmesinde göz önüne alınmış olacağından, proje için olumlu karar alınması daha muhtemel olacaktır. Bir projenin uygulanmasına yönelik olumlu veya olumsuz bir karar verilinceye kadar olan projenin hazırlık sürecinde aşağıdaki gibi bazı kararlar verilmesi gerekmektedir (Petts, 1999):

- ÇED'in gerekli olup olmadığı.
- ÇED'in kapsamı.
- Hangi alternatiflerin göz önünde bulundurulması gerektiği.
- Proje tasarımı.
- Hesaba katılması gereken çevresel önlemler.
- Projenin uygulama aşamasında izleme ile ilgili neler yapılması gerektiği.